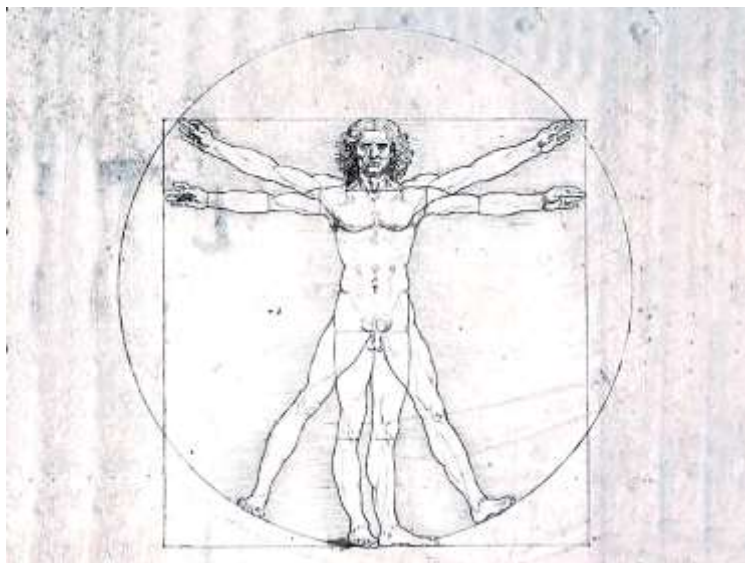

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ВІКОВІ СКЛАДОВІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

(Матеріали Міжнародної студентської наукової конференції
Рівне, 16-17 березня 2007 р.)

Рівне, 2007

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини. Матеріали Міжнародної студентської наукової конференції. Рівне, 16-17 березня 2007 р. Рівне, РДГУ, 2007. – 198 с.

Редакційна колегія:

- Воробйов А.М.** – професор, проректор з навчальної роботи, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ, Заслужений працівник освіти України – голова;
- Лико Д.В.** - професор, академік УЕАН, Заслужений працівник освіти України, декан психолого-природничого факультету РДГУ;
- Романюк В.Л.** – доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ
- Артемова О.І.** – доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;
- Безлюдна В.І.** - доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;
- Главінська О.Д.** – доцент кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ;
- Грюк І.Б.** – доцент, завідувач кафедри біології та прикладної екології РДГУ;
- Марциновський В.П.** – професор, завідувач кафедри анатомії та фізіології РДГУ;
- Мельник В.Й.** - доцент кафедри біології та прикладної екології РДГУ;
- Павелків В.Р.** – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної психології та психодіагностики РДГУ.

Матеріали обговорені та рекомендовані до друку на засіданні науково-методичної ради психолого-природничого факультету РДГУ. Протокол № 3, від 9 березня 2007 р.

ЗМІСТ

Вступ	3
Павлов І.П. Лист до молоді	4
Секція I. Техногенне забруднення довкілля і розлади психіки та поведінки	5
Лико Д.В., Мельник В.Й. Вплив стану довкілля на здоров'я людей	5
Алтухова Анастасія. Вплив екологічних криз і катастроф на психічне здоров'я людини	8
Кравчук Володимир. Вплив та наслідки забруднення атмосферного повітря міста автотранспортом	11
Буткевич Сергій. До проблем становлення екологічної психології	14
Донець Світлана. Психологічні наслідки техногенних катастроф ..	15
Дідусенко Галина. Якість поверхневих вод Рівненщини	18
Денисюк Оксана. Екологічні складові психічного здоров'я	19
Ігнатієва Анастасія. Психологічні особливості дітей, що мешкають у зоні посиленого радіоекологічного контролю	22
Белеля Марина. Екологічна оцінка якості води р. Іква в межах Рівненської області	25
Кушнір В.М., Панасюк В.Ю., Кириченко О. Порушення психофізіологічних процесів і їх профілактика	27
Латюк Ірина. До проблеми визначення екологічної культури особистості	29
Лико Сергій. Зернисті фосфорити у сільськогосподарському виробництві	34
Максимець Оксана. Наслідки акумуляції радіонуклідів у деревині та продукції із деревини	36
Мантула М. Якість води р. Устя та здоров'я жителів міста	40
Миронець Марина. Роль реабілітаційної діяльності психологічної служби системи освіти у збереженні психологічного здоров'я постраждалих від техногенних катастроф	44
Ожаровська Світлана. Соціально-психологічна складова наслідків Чорнобильської катастрофи	46
Пілічук Ольга. Дослідження віддалених наслідків техногенних катастроф на прикладі переселених чорнобильців Миколаївської області	48

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

Сахневич Людмила. Вплив промислових викидів Рокитнівського склозаводу на якість атмосферного повітря	51
Фількевич Вікторія. Техногенне забруднення довкілля і розлади психіки та поведінки	53
Хабаров Володимир. Дослідження внутрішнього опромінення населення контрольованої зони Рівненської АЕС.....	56
Хильчук Ольга. Вплив іонізуючого випромінювання на організм людини.....	58
Шаправський Олександр. Техногенне забруднення атмосферного повітря м. Рівне промисловими викидами КТП «Теплокомуненергія»	63
Секція II. Вікові та гендерні аспекти психічного здоров'я особистості	66
Осьмак Л.П., Андрущенко Оксана. Гендерні особливості конфліктної поведінки підлітків	66
Вітрук Алла. Негативний вплив телебачення на психіку підлітків ..	68
Галабурда Лідія. Професійні інтереси як компонент психічного здоров'я особистості	70
Гусаківська Світлана. Психологічні чинники адитивної поведінки підлітків.....	72
Дука Ольга. Здоровий спосіб життя в юнацькому віці: реальний погляд	80
Драченко Ольга. Гендерні особливості соціальної адаптації	82
Юрченко В.М., Замлинна Наталія. Гендерні особливості міжособистісних стосунків у дітей молодшого шкільного віку	85
Ковальчук Богдана. Феномен психічного здоров'я як об'єкт теоретичних досліджень	87
Ковтун Наталія. Зв'язок між особливостями стосунків у сім'ї та формуванням агресивних реакцій в юнацькому віці	90
Корольчук Ірина. Пам'ять в системі пізнавальної діяльності	93
Костючок Олег. Психологічні особливості впливу соціального статусу в групі на характер міжособистісних стосунків молодших школярів	95
Кужель Інна. Профілактика алкоголізму – основа психічного здоров'я нації	98
Лаворик Лариса. Наукові дослідження материнської сфери – проблеми та перспективи.....	100
Музичук Віта. Згубний вплив куріння на організм людини	103

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

Назарець Людмила. Передумови адиктивної поведінки підлітків та фактори захисту тема.....	106
Почасвець Ірина. Гендерні та мотиваційні особливості формування звички тютюнопаління серед студентської молоді	108
Пясецька Ірина. Екологічні і вікові складові психічного здоров'я людини.....	110
Соботович Олександр. Особливості короткочасної пам'яті у студентів-біологів.....	113
Юрим Світлана. Моделювання пам'яті	115
Секція III. Діагностика та шляхи профілактики розладів психіки та поведінки	117
Руденко Н.М, Бейлах О.М. Аналіз рівня сформованості відповідальності студентів-першокурсників	117
Божок Яна. Вплив епілепсії на психічний розвиток і поведінку хворого.....	118
Неровня О.В., Вовк Анна. Психопатологічне функціонування у соціально-культурному контексті.....	121
Гомончук Катерина. Дослідження особливостей сприйняття соціальних феноменів студентами молодших курсів (на основі теорії Дж. Келлі).....	123
Гончарова Наталія. Інформаційні неврози: проблема діагностики і профілактики	126
Дубровський Роман. Переваги ДБСТ над школами-інтернатами у контексті попередження проявів девіантної поведінки	129
Зажицька Тетяна. Теоретичні та прикладні аспекти стилю.....	132
Зеленська О. Проблема погіршення стану здоров'я дітей і молоді в Україні та шляхи формування здорового способу життя	133
Юрченко В.М., Князева Анна. Соціально-психологічні установки українських студентів до сприймання людей інших національностей.....	135
Осьмак Л.П., Кордоба Інна. Комунікативна некомпетентність як чинник соціально дезадаптованої поведінки підлітків	138
Вікторія Косенко. Психологічні аспекти віктимної поведінки в підлітковому віці	139
Козішкurt Уляна. Агресивні тенденції в сучасному суспільстві: інстинкт чи інформаційний наслідок?	142
Кравець Віта. Формування сприятливого мікросередовища сім'ї.....	144
Лабик Юля. Психосоматичні розлади як проблема клінічної психології: регіональні аспекти	147

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

Музичук Ірина. Усвідомлення сенсу життя як чинник самоактуалізації підлітків	151
Назаренко Ольга. Проблемы одаренности и гениальности	153
Остапович Ірина. Конструктивні копінг-стратегії.....	155
Поліщук Альона. Фобії-комплекси: причини і наслідки.....	158
Романів Наталія. Специфічні особливості виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у різних типах навчальних закладів	160
Ромашевська Ольга. Нові шляхи діагностично-корекційної допомоги дітям з особливими потребами	164
Осьмак Л.П., Тирак Тетяна. Психопрофілактика деструктивних форм самоствердження підлітків	167
Усачик Ольга. Антистресорні властивості лікарських рослин – радіопротекторів.....	169
Хоровець Ірина. Психічне здоров'я як складова якості життя особистості	172
Чубко Мар'яна. Зростання патологій щитоподібної залози, викликаних радіаційним забрудненням деяких районів Рівненської області як один із чинників впливу на поведінку людини.....	175
Чекун Юлія. Профілактична дія радіопротекторів по подоланню проявів патогенезу ЦНС	179
Шевців М.В., Чикун Зоряна. Психофізіологічні механізми формування неврозів	181
Юрчук М. Люди і СНІД - знати, щоб жити	183
Янчук Катерина. Психологічні чинники виникнення розладів харчування та шляхи їх профілактики у старшокласниць	186
Відомості про авторів.....	190

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

Список використаних джерел

1. Алексєєнко Т. Сходінки гуманних взаємин батьків і дітей // Дитячий садок. – 2002, - № 4 (червень). – С. 1-24
2. Буглінова Н., Зозуля К. Воспитание у детей уважения и любви к родителям: // Дошкольное воспитание. – 1978, - № 5 – С. 65-68
3. Муқаноріна Л. Пізнання світу разом з дорослими: типи взаємодії // Дошкільне виховання. – 1999, - № 8 – С. 18-20
4. Семиченко В.А., Затуженюк В.С. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник. - К.: Веселка. – 1998, - 214 с.

УДК 364. 266

ПСИХОСОМАТИЧНІ РОЗЛАДИ ЯК ПРОБЛЕМА КЛІНІЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ

Лабик Юля, студентка РДГУ

Науковий керівник: **Романюк В.Л., к. біол. н., доц.**

У зв'язку з підготовкою клінічних психологів у вітчизняних науковців зростає інтерес до діагностики і профілактики психосоматичних розладів. Теоретичні та практичні аспекти психосоматичних розладів тісно пов'язані з психофізіологічною проблемою, а також проблемою взаємодії нервових та ендокринних механізмів регуляції функцій. Саме тому основною метою даної роботи був аналіз психофізіологічної моделі формування психосоматичних розладів та її регіональні складові. Особливої уваги заслуговують дослідження екологічного і соціального стресу як моделі психосоматичних розладів.

Для аналізу регіональних складових психосоматичних розладів були розроблені бланкові методики «Моніторинг довкілля і прогнозування впливу техногенного забруднення на розвиток йододефіцитних захворювань та їх зв'язку з розладами психіки і поведінки», а також опрацьовані статистичні дані Управління охорони здоров'я Рівненської ОДА. Окрім того, заслуговують уваги діагностичні методики, а саме «Тип поведінкової активності» і «Гісенський опитувальник соматичних скарг».

Під психосоматичними розладами розуміють симптоми і синдроми порушень соматичної сфери (різних органів і систем організму), які обумовлені індивідуально-психологічними особливостями людини та пов'язані зі стереотипами її поведінки,

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

реакціями на стрес і способами переопрацювання внутрішньоособистісного конфлікту [3]. На сьогодні існує кілька моделей формування психосоматичних розладів: психофізіологічна модель, психодинамічна (психоаналітична) модель, системно-теоретична модель, соціопсихосоматична модель.

Історія сучасної психосоматичної медицини починається з психоаналітичної концепції Фрейда. Слід відмітити, що історично проблема психосоматичних співвідношень у вітчизняній науці розглядалася з позиції кортико-вісцеральної теорії патогенезу хвороб. На сьогодні психосоматичний підхід реалізується у рамках цілісної (холістичної) парадигми та біопсихосоціальної концепції захворювань [2].

У рамках нашого дослідження заслуговує уваги психофізіологічна модель, яка ґрунтується на дослідженнях Івана Павлова (теорія умовного рефлексу і концепція експериментального неврозу), Уолтера Кеннона (концепція «боротьби і втечі») і Ганса Сельє (вчення про стрес як загальний адаптаційний синдром). «Психосоматична медицина – психофізіологія у клінічному контексті», – підкреслював професор Віконського університету (США) Д. Грехем.

Г. Сельє вважав, що *«повна свобода від стресу рівнозначна смерті»*. За визначенням Г. Сельє, стрес (від англ. *stres* – напруга) – це загальна неспецифічна реакція організму у відповідь на дію будь-яких сильних подразників (стрес-чинників): фізичних (спека, холод, травма), психологічних (радість, горе, страх, конфлікти, екзамени), біологічних (інфекція), хімічних (інтоксикація) тощо. Цей термін часто застосовується до всіх живих організмів, коли виникають екстремальні ситуації. Внаслідок дії різноманітних стрес-чинників в організмі виникають однотипні фізіологічні та біохімічні зміни, спрямовані на їх нейтралізацію. Сукупність таких змін Г. Сельє назвав загальним адаптаційним синдромом, або клінічним виявом стресу, який супроводжується трьома стадіями: 1) *стадія тривоги або напруження*; 2) *стадія резистентності або адаптації*; 3) *стадія виснаження*. Кожна з цих стадій характеризується посиленням функції ряду регуляторних систем організму, насамперед функціональної системи гіпоталамус – гіпофіз – наднирники, зміною гормонального статусу і емоційного стану. Загальний адаптаційний синдром – захисна фізіологічна пристосувальна реакція організму і тільки тоді

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

стає патологічною, коли реакція перевищує свою біологічну корисну міру.

Клінічна психологія розрізняє три групи психосоматичних розладів: конверсійні симптоми, функціональні синдроми (органні неврози) і психосоматичні захворювання (психосоматози). Особливої уваги у розвитку психосоматичних розладів заслуговує больовий синдром. До класичних психосоматичних захворювань відносять есенціальну гіпертонію, виразкову хворобу дванадцятиперсної кишки, виразковий коліт, бронхіальну астму, ревматичний артрит, цукровий діабет, нейродерміти («свята сімка») [3]. Крім того, заслуговує уваги гіпертиреоз як психосоматична проблема та, у зв'язку з цим, регіональні проблеми дефіциту йоду.

Психосоматичні розлади складають значну частину «хвороб цивілізації» і впродовж останнього століття були об'єктом інтенсивних досліджень, зважаючи на їх зростаючу частку в загальній захворюваності населення. Так, за даними ВОЗ, від 38 до 42 % усіх пацієнтів, що відвідують кабінети соматичних лікарів, відносяться до групи психосоматичних хворих.

Психосоматичні розлади є властивістю людського організму як унікальної біопсихосоціальної системи. На сьогодні психосоматичний напрям можна розглядати і як можливість посилення значною мірою деперсоналізованої медицини. Слід відмітити, що психосоматична структура особистості включає егоцентризм, агресивність, емоційний контроль, інфантилізм, емоційну незрілість, алекситимію, амбівалентність, перфекціонізм, пошукову активність, навчену безпомічність [2].

Людина реалізує власний потенціал у форматі біологічної і соціальної програми розвитку. Проте існує специфічний конфлікт програм розвитку людини (конфлікт «природа або спадковість» та «виховання або навчання»), який може бути причиною розладів психіки і поведінки, у т.ч. психосоматичних. Привертає увагу методика визначення стрес-стійкості та соціальної адаптації Холмса і Раге (1967, США), яка визначає джерело стресів та їх вплив на життя і здоров'я людини (шкала соціальної адаптації) і тісно пов'язана з реалізацією соціальної програми розвитку. При цьому залишається актуальним розробка методики щодо визначення біологічної (екологічної) стрес-стійкості людини (реалізація біологічної програми розвитку). Особливої уваги заслуговують шляхи реалізації

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

психотерапевтичної допомоги з урахуванням зовнішніх способів корекції і прийомів саморегуляції функціональних станів.

Залишається актуальним дослідження біологічних (екологічних) і соціальних складових психічного здоров'я людини та їх взаємозв'язку, а також пошук ефективних методів профілактики і психотерапії розладів психіки і поведінки з урахуванням їх регіональної специфіки. Особливої уваги заслуговують дослідження дітей як індикаторів біопсихосоціальних складових норми і патології. У Західному регіоні України та на Рівненщині зокрема посилену увагу науковців привертають йододефіцитні захворювання, що супроводжуються гіпо- або гіперфункціональною активністю та тісно пов'язані з психосоматичними розладами і антропологічними складовими здоров'я.

За період 2002-2005 рр. у цілому серед населення Рівненщини спостерігається незначна тенденція до зниження захворюваності на розлади психіки і поведінки; проте серед дітей відмічається зворотний процес – тенденція до зростання захворюваності (F00-F09, F20-F99 згідно МКХ-10). Заслугове уваги тенденція щодо зростання захворюваності та їх соціальних складових у центральних і південних районах Рівненщини – промислово більш розвинутих. Особливої уваги заслугове посиленна увага фахівців до діагностики і терапії психосоматичних захворювань; у структурі ОПЛ виділено 50 ліжко-місць для психосоматично хворих (північні райони Рівненщини).

На сьогодні із врахуванням екологічних, медико-біологічних і соціальних аспектів важливими складовими наукових досліджень є впровадження функціональних методів діагностики психосоматичних розладів, у т.ч. у системі гіпоталамус – гіпофіз – наднирники та гіпоталамус – гіпофіз – щитоподібна залоза, а також методичні аспекти щодо профілактики психосоматичних розладів.

Список використаних джерел

1. Клиническая психология / Под ред. Б.Д.Карвасарского. – СПб : Питер, 2006. – 960 с.
2. Медицинская психология: Конспект лекций / Сост. С.Л. Соловьева. – М.: Изд-во АСТ; СПб.: Сова, 2004 – 156 с.
3. Менделевич В.Д. Клиническая и медицинская психология. – М.: Медпресс-информ, 2005. – 432 с.
4. Селье Г. Стресс без дистресса. – М.: Прогресс, 1982. – 124 с.

Екологічні та вікові складові психічного здоров'я людини

5. Тополянський В.Д., Струковская М.В. Психосоматические расстройства. – М.: Медицина, 1986. – 383 с.
6. Урываев Ю.В., Бабенков Г.И. Психосоматические расстройства. – М.: Знание, 1981. – 64 с.

УДК 128:159.922.73 – 053.6

**УСВІДОМЛЕННЯ СЕНСУ ЖИТТЯ ЯК ЧИННИК
САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ**

Музичук Ірина, студентка РДГУ

Науковий керівник: Осмак Л. П., к. психол. н., доц.

Розробка цільових програм збереження психічного здоров'я нації є актуальною у контексті сучасних суспільних проблем. Однією із передумов психічного здоров'я особистості є досягнення нею мети самореалізації та само ідентичності, що презентується на суб'єктивному рівні як переживання комфорту, щастя, усвідомлення повноти власного життя. За А. Маслоу [1], людина, яка актуалізувала свою сутність, - найбільш здорова у психологічному сенсі особистість.

Активізація механізмів самоактуалізації, що проявляється у формі прагнення до самоствердження, відбувається у підлітковому віці. При цьому, чинниками формування стратегії самоствердження є, насамперед, формування і усвідомлення підлітком власної «самості», ціннісно-смислових орієнтацій [2]. Тому вивчення осмисленості підлітками власного життя у контексті формування стратегій самоствердження є актуальним як у теоретичному, так і у практичному аспектах.

Мета дослідження полягала у з'ясуванні індексів особливостей осмисленості життя підлітками як індексів актуалізації тенденцій самоствердження. Для реалізації дослідницьких завдань були використанні методики діагностики стратегії самоствердження особистості (Е.П. Нікітін, Н.Е. Харламенкова), сенсожиттєвих орієнтацій (СЖО) (Д.О. Леонтьєв). Контингент обстежених – 62 учні 9-х класів ЗОШ № 11 та № 10 м. Рівного.

У дослідженні з'ясовано, що підлітки усвідомлюють власне життя, як емоційно насичене, наповнене сенсом, оскільки кількісний показник за шкалою «процес життя» достатньо високий (28,3). Дещо нижчими виявились індекси за шкалою «цілі життя» (26,7), що є свідченням орієнтації підлітків на майбутнє, конструювання життєвих перспектив. Змістовний аналіз показників за шкалою